

Головач Василь Миколайович — доктор біологічних наук, професор (1924–1987)

І. Б. Ратич

a_gunchak@ukr.net

Інститут біології тварин НААН,
вул. В. Стуса, 38, м. Львів, 79034, Україна

Головач Василь Миколайович — доктор біологічних наук, професор. Основні напрями наукової його діяльності — з'ясування етіології розвитку хронічної гематурії у великої рогатої худоби та вивчення дії штучних джерел ультрафіолетового випромінювання на організм молодняку великої рогатої худоби.

Ключові слова: Головач В. М., Інститут біології тварин НААН, гематурія, штучні джерела ультрафіолетового випромінювання, велика рогата худоба

До когорти чільних засновників сьогоденного Інституту біології тварин НААН належить Головач Василь Миколайович, який понад двадцять років своєї наукової діяльності провів у цьому закладі. З 1960 по 1975 рр. Василь Миколайович очолював лабораторію фізіологічних основ утримання тварин новоствореного Українського науково-дослідного інституту фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин, а у період 1980–1987 рр. — лабораторію нейрогуморальної регуляції.

До речі, у період з 1960 по 1962 рр. Головач В.М. працював на посаді заступника директора інституту з наукової роботи. Така посада була зумовлена двома причинами. З одного боку, на час створення наукової установи Василь Миколайович був уже сформованим науковцем, адже розпочав свою наукову діяльність ще у 1951 р. у відділі біохімії сільськогосподарських тварин Інституту агробіології АН УРСР після здобуття фаху «ветеринарний лікар» у Львівському зооветеринарному інституті; згодом, у зв'язку зі створенням у 1956 р. Інституту землеробства і тваринництва західних районів УРСР, працював у відділі біохімії цього закладу на посаді молодшого, а потім і старшого наукового співробітника, у цей же час захистив кандидатську дисертацію. З іншого боку, на початковому етапі створення інституту була потрібна саме така людина, бо В. М. Головач мав фантастичні організаційні здібності, вулканічну енергію, вміння долати будь-які перешкоди та позитивно вирішувати найскладніші завдання.

Значна частина наукових досліджень В. М. Головача стосувалася підтвердження або спростування деяких гіпотез щодо виникнення хронічної гематурії у великої рогатої худоби. Етіологія цього захворювання, попри численні дослідження клініцистів, мікробіологів та біохіміків, досі залишається невідомою. Вчені

висували різні припущення щодо походження хвороби, зокрема бактеріальне, паразитарне, грибкове, а також щодо можливого впливу на виникнення хронічної гематурії складу ґрунту, води, кормових рослин.

В. М. Головач | V. M. Holovach

Аналіз наявної літератури з цього питання засвідчив, що дослідження біохімічних процесів в організмі хворих тварин стосувалися здебільшого визначення показників мінерального обміну, вони були нетривалими, без урахування розвитку патологічного процесу.

Василь Миколайович проводив біохімічні, гістологічні та гістохімічні дослідження різних тканин (печінки, нирок, сечового міхура, селезінки) у хворих і здорових корів, які жили у так званій «гематурійній» зоні.

У крові здорових і хворих на хронічну гематурію тварин визначали біохімічні показники на різних стадіях розвитку хвороби для вивчення здатності організму до регенерації, що до певної міри дало змогу робити висновки про синтетичну здатність окремих органів.

Після проведення низки тривалих експериментальних досліджень В. М. Головач висловив припущення, що, найімовірніше, причиною хронічної гематурії корів є мікроорганізми, біологія яких пов'язана з екологічними умовами «гематурійних» районів. Такі мікроорганізми разом з кормом можуть потрапляти до передшлунків тварин, приживатися у них разом з іншою мікрофлорою і продукувати речовину, яка вибірково впливає на капілярну систему слизової оболонки сечового міхура. Таке пояснення природи збудника гематурії підтверджує й ту обставину, що під час хвороби є різко виражені періоди (стадії) патологічного процесу, які можуть залежати від більшої або меншої біологічної активності збудника, а діяльність останнього також може бути пов'язана з іншою мікрофлорою, яка заселяє передшлунки.

Наукові напрацювання вченого з досліджень метаболічних процесів в організмі хворих на хронічну гематурію корів були завершені успішним публічним захистом кандидатської (1956 р.) та докторської (1969 р.) дисертацій. У 1971 р. В. М. Головачу присвоєно вчене звання професора.

Глибоке знання та всебічний багатогранний аналіз наукової літератури, гостре відчуття нового, недостатньо з'ясованого в біологічній науці дало йому змогу правильно окреслити новий перспективний напрямок наукових досліджень, який стосувався вивчення впливу штучних джерел ультрафіолетового опромінення тварин і птиці на обмінні процеси та їх продуктивність. Одним з пріоритетних напрямків у з'ясуванні механізму біологічної дії ультрафіолетового опромінення на організм тварин було вивчення активності ензимних систем та фізико-хімічних властивостей білків шкіри.

Під керівництвом Василя Миколайовича його учнями було експериментально встановлено, що за ультрафіолетового опромінення тварин відбувається фотоліз низькомолекулярних фракцій розчинних білків шкіри з утворенням біологічно активних речовин, внаслідок чого виникають біологічні ефекти, які сприяють підвищенню продуктивності.

Визнання професора В. М. Головача як відомого вченого у цій ділянці науки підтверджується тим, що його було обрано членом вченої ради Академії наук УРСР з проблеми «Дія ультрафіолетового опромінення на мікроорганізми, тварин і людину в сучасних умовах» та вченої ради Всесоюзної академії сільськогосподарських наук з проблеми «Вивчення дії оптичного опромінення на організм сільськогосподарських тварин».

Під його керівництвом також проводились дослідження з вивчення раціонального утримання різних

видів сільськогосподарських тварин в умовах промислових комплексів, їх адаптації та способів підвищення резистентності.

Професор В. М. Головач опублікував 260 наукових праць, три монографії, отримав чотири авторські свідоцтва. Під його керівництвом захищено одну докторську та дев'ять кандидатських дисертацій.

Вчений розумів, що успіх у наукових дослідженнях залежить від академічної свободи, яка сприяє пошуку наукової істини, забезпечує приріст наукових знань, єдність теорії і практики, отримання об'єктивних науково-практичних пропозицій, які повинні мати глибоке теоретичне підґрунтя. Він доклав багато зусиль і праці, щоб збудувати міцний науковий фундамент для сучасного покоління науковців.

Професор В. М. Головач був дуже цікавим співрозмовником — веселим, дотепним, щирим. Наодинці, замріяний, заглиблений у свої думки, любив походити і тихенько наспівувати якусь мелодію. Певною мірою був мрійником, а мрія для нього була, як антидепресант, як допінг для досягнення успіху. Він був простим, чистим від суєти та марнослів'я. За будь-яких обставин не говорив про честь і гідність — а просто чинив так, щоб це виглядало совісно, щоб не було потім соромно через роки і десятиліття. У нього не було пустослів'я, а була дія, яку він втілював у життя.

Василь Миколайович походив з простої селянської родини, але був уродженим інтелігентом. Його інтелігентність проявлялася у вишуканій поведінці, у глибокому розумінні культури, у ставленні до сім'ї, до своїх друзів.

Характерними рисами його характеру були гостре несприйняття несправедливості, небайдужість до чужої біди, любов до людей. У характері Василя Миколайовича поєднувалась непримиренність до зла і доброта та співчуття до ближнього. У його діях не було якогось холодного розрахунку чи користі, натомість захоплювала щирість.

Василь Миколайович глибоко шанував і щиро любив свого Учителя, професора С. З Гжицького. Він першим з його учнів написав книжку про життя і наукову діяльність Степана Зеноновича.

Василь Гуменюк у спогадах про Степана Зеноновича згадує про особливе ставлення професора В. М. Головача під час хвороби свого Учителя: «У будинок по вул. Глінки, 10, відвідувачів приходило небагато. Зате кожного дня, а іноді й по кілька разів, приходив Василь Миколайович Головач. Годинами сидів біля одра Учителя, доглядав, як дитину».

Восени 1987 р. професор Головач Василь Миколайович несподівано захворів. Хвороба швидко прогресувала. Він згоряв як свічка... а 3 грудня 1987 р. його зболене тіло упокоїлося і душа відійшла у вічність. Похований у Луцьку біля своїх батьків.

Біографічна довідка

Народився 24.10.1924 р. в с. Павловичі Грубешівського повіту на Холмщині (Польща). 1946–1951 рр. — навчання на ветеринарному факультеті львівського зооветеринарного інституту. 1951–1956 рр. — молодший науковий співробітник відділу біохімії сільськогосподарських тварин Інституту агробіології АН УРСР.

1956–1960 pp. — молодший, а згодом старший науковий співробітник відділу біохімії Інституту землеробства і тваринництва західних районів УРСР. 1960–1962 pp. — заступник директора інституту з наукової роботи в Українському науково-дослідному інституті фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин. 1960–1975 pp. — завідувач лабораторії фізіологічних основ утримання тварин, а 1980–1987 pp. — лабораторії нейрогуморальної регуляції цієї ж наукової установи. У 1956 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Показники білково-вуглеводного обміну в крові корів при захворюванні хронічною гематурією». У 1969 р. захистив докторську дисертацію на тему «Дослідження обміну речовин в організмі великої рогатої худоби при хронічній гематурії». У 1964 р. — присвоєне звання старшого наукового співробітника, а в 1971 р. — звання професора. Помер 3.12.1987 р., похований у м. Луцьк.

1. Gzhyczkyj SZ, Golovach VM, Pupin IG. On the etiology of chronic hematuria in cattle. *Veterinary*. 1957; 5. (in Russian)
2. Golovach VM. Biochemical parameters of protein-carbohydrate metabolism in the blood in chronic hematuria. *Proceedings of the Research Institute of Agriculture and Animal Husbandry of the western regions of the USSR*. Kyiv, 1959. (in Ukrainian)
3. Golovach VM. *Chronic hematuria of cattle*. Kyiv, Urozhaj, 1975: 76 p. (in Ukrainian)
4. Golovach VM, Ratych IB. Electrophoretic study soluble proteins calf skin by ultraviolet radiation *The Ukrainian Biochemical Journal*. 1969; 33 (5). (in Ukrainian)
5. Golovach VM, Ratych IB. Amino acid composition of proteins calf leather and the impact of ultraviolet radiation. *The Ukrainian Biochemical Journal*. 1970; 42 (1). (in Ukrainian)
6. Ratych IB, Bortnovskyj PF, Golovach VM. *The activity of aminotransferases in the skin of calves under ultraviolet radiation. Physiology and biochemistry of farm animals*. Kyiv, Urozhaj: 1969. (in Ukrainian)

Vasyl Holovach — Doctor of Biological Sciences, Professor (1924–1987)

I. B. Ratych

a_gunchak@ukr.net

Institute of Animal Biology NAAS,
38 Vasyl Stus str., Lviv, 79034, Ukraine

Vasyl Holovach was doctor of biological sciences, professor. The main directions of scientific activity were elucidation of the etiology of chronic hematuria in cattle and research pertaining to the study of impact of artificial UV radiation sources on metabolism in the body of young cattle.

Key words: Holovach V.M., Institute of Animal Biology NAAS, hematuria, of artificial UV radiation sources, cows